

מסורת הש"ס

(א) לקמן סו: כתובות נט: גיטין מ: מדרש פו: צ"ק פט: (ב) מילת: פרשת פ' פ', טו, (ג) גיטין לו: ד, (ד) וקדשין כ: צ"ק קוי: צ"מ ע"א. ערכין ל: (ה) וקדשין יג, וצ"ג, (ו) צ"ל קבענא, (ז) וצ"ל ארוסה פירוש שגלגל ערוך ערך ארסה, (ח) בראש ונביי גרסי עבדמא יתירמא וע"ש בגי, (ט) ובי"מ עג: א, (י) ע"ז נט, (יא) שבת יג, וצ"ג, (ל) ע"ז לת נט, שבת נא, מ"ק יב, (מ) מנחות פב, (נ) מנחות סט, (ס) שבת פא: טובה ל: הרייות י: זכמים לת, תמורה טז: יח: מה ל: א,]

הגהות הב"ח

(א) גבי ולימא לשם בן חורין כ"ל וזיפת ליה נמחק: (ב) רש"י ד"ה צטפמא דמלמא (שקן) חורין וי"צ ס"א (ג) שבת (א) תוב ד"ה וכו' דינא וצט"ג כ"ל וזיפת או לא נמחק:

תוספות ישנים

הקדש חמץ ושחרור מפקיעים וכו'. פירשתי פרק כל שעה בפסחים. וא"ת מתי קא ממה הא דהכא להא דשחרור מפקע מדי שגבד הא לא דמי דהתם מיירי כשהביע עולמו מתחרש עבדו. אבל הכא מיירי שהוא שחרר עולמו כשטובל לשם בן חורין. וז"ל רמ"מ דמדי שפיר דהא עמי כיון שטבל אפקע על דהא עבדות ולא אימא לרב אלא מעשה ידיו דהא עבד טריבס גופיה לא קני והעבד ירמב לו שער על (צ"ל) דמיו ולא היה לרב כלום דא עבדות עליו: (ולעיל) מי לא לא טבלה גלדומה. וא"ת הא טבילה מה טבילה וגר דריך לטובל כיוס דמשפט כתיב ביה. וי"ל דלחא טבילה דות דהא שפיר כיוס טבילה שלא מומה: ובשהעבד צדו עבדמא ליג יתירמא רק צבגא מצינא (עג:). גבי רבות ואי גרסינן ליה הכא י"ל לישנו משום דלא מוכחא מלח' שגופם קני לעבדים:

מוסף רש"י

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מדי שגבדו. הקדש, עשה שורו אפותיקי לגבול חובו וזוהי זה והקדשו קדושת הנוף למוזב, הפקיע שעבודיה דמלחא ומותר למזבא ואין בו משום גזל, ששנת (ג"י הב"ח: שבח) הקדש מפקיעו הוהיל ולא היה קני לו ממזב אלא עמו לגבות הימנו, ודוקא קדושת הנוף, אבל קדושת דמיס היא אלמני לאפקיעו עבדו מלחא דמן (ושכ"י כג:) מוסיף עוד דינא ופודה את הנכסים האלו על מנת לשלם לאשה את כתובתה כ"י (ב"ק צ. ובג"י וגיטין טו: ודברים פו: וגיטין טו:) ושחרור, עשה אפותיקי ושחררו וזוהי זה חובו ממקום אחר (ב"ק שם וכתובות שם), וז"ל הוא דהא כתיב לעול מניה עבד ואמה, וכתיב צמריה וגם מני העושנים הגרים עמכם ולשחוק (גיטין לז:) הם קונים. את אחד מכם (שם לח). מודהקייורו דהני. חותם עבדות שלהם (בי"ם עג:). בטפסי דמלכא מוזב, דלמא של מלך מונה והרי כולם עבדים לו דינא דמלכותא דינא (שם). לפי שאינן בני תורה. אומרוסן קאי דאי הן בני תורה שני דמפרש לקמי, תורמוס אינו נאכל חי ואינו עולה על שלחן מלכים (ע"ז טו). מה פסח האמורב במצרים אינו בא אלא מן ההורלין. דעיינן לא הימא לשם מוצאח מעשר שני דלחן מעשר אלא משכנסו לארץ (מנחות פג. שבת"י). וכי דנין אפשר מושאי אפשר. פסח דורות שאפשר לגא מן המעשר, שהרי לדורות טובא מעשר, מפסח מצרים שאי אפשר לו לגא ממעשר שהרי במוחה עשה לא היה מעשר טובא (מנחות שם).

עובד כוכבים גופא לא קני. עובד כוכבים לא קנאו לגופו של זה

מתחלה כדאמר לקמן ולא הם קונים זה את זה: **הקדש חמץ ושחרור**. עשה שורו אפותיקי והקדשו למוזב דהויא קדושת הנוף פקע שיעבודא דקמא אבל קדושת צדק הביא לא מפקעא דמתנן

בערכין (דף כג:) מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים כולן. או אם עשה חמלו אפותיקי לעובד כוכבים והרי הוא מונה בידו של ישראל וצאו שז שעות של ערב הפסח פקע שיעבוד העובד כוכבים הוהיל ולא הוי ממש **ידידה** וחייב זה לצעריו: **ושחרור**. עשה עבדו אפותיקי לחצירו ושחררו משוחרר ופקע ממונו של מלוה: **בגלויא כו' לפניה א"ן**. לפי שהן גרים והיא עובדת כוכבים והעובד כוכבים ישראל לא קני לגופיה: **לאחריה** לא. אלמא גבי ישראל לא אמרינן קנה עבד עצמו בן חורין: **צין צפסם**. שלא פירש הרי אנו טובלין לשם בן חורין: **נמפורש**. כדבז מנהא גר גוריל דמתי וקדם וטבל לשם בן חורין: **אבל עובד כוכבים גופיה**. עובד כוכבים שמכר עצמו לישראל קנהו ישראל לגופיה ואם קדם עבד עצמו בן חורין: **אבל עובד כוכבים** **מי לא קני ליה** **לישראל** **למעשה ידיו** והכתיב או לעקר משפחת גר ואמר מר משפחת גר זה העובד כוכבים: **אימא צכספא ובעניולה**. לשום עבדות הוא דקאמר רחמנא ליקני אבל אם קדם וטבל לשם בן חורין ה"ז דבן חורין הוא: **לתקפו צמים**. כשמטבילו לשם יהדות לעבדות דריך שיתקפו לתם עליו עול מללכה צמים כדי שמהא נראית כטבילה עבדות שאפילו יאמר הוא לשם בן חורין לא קנה עצמו בן חורין ולא יהא ממשות דבעריו: **צעי לאטובלי**. לשם יהדות לעבד: **מינייכו קא צעינא ליה**. אם יקדים ויאמר לשם בן חורין: **ארויסא**. קביסטרי": **ולמלמו**. דמקוירו לקשור דזאורו משום לתוקפו צמים: **ארפו ליה ולמלמו ליה**. שהיה לו ענינה וכשרוטיס מושכין ראש המצל והוא דוחק מאליו וכשאין מושכין רפוי והמים נכנסים על צשרו: **וזלטא דעינא**. כלי מלל טיט: **והיצי כווי לאנישי לנרגייהו**. כשאין נותנין כסף גולגולת למלך תופסים אותם גבאי המלך. והני דני פפא עשירים היו ופורעים המם לגבאי המלך וקונין אותם לעבדים מהם ועובדי כוכבים היו אותן הנקנין וקא מיעביא ליה אי קנין דלכי נפקי מיניה ליצעי גיטא דחירותא או לא: **מוהרקייהו דהני**. חומתן של אלו: **צטפמא דמלכא**. (ס) שהן לו לעבדים: **טפסא**. ארצו אשקריי"ן צלע"ז: **ומלכא אמר כו'**. הילכך מכר הוא ויעו גיטא דחירותא אי צעו לאגיורי ולאשחרוי צבת ישראל: **לפי שאינם בני תורה**. אמורמוסין קאי דלין בן משום צישולי עובדי כוכבים דמפרש לקמן אלא לפי שאינן בני תורה לא

ואסור עליהן שלא חללו בצשולי עובדי כוכבים: ועל יינם משום יין נסך. דאע"ג דלא נגעי אלא כחו צעלמא הוא אסור משום לך לך אמרינן לזירא כו': תורמוס אינו עולה על שלחן מלכים: **צאטוטינו שמלו**. צימי משה כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל התורה ולקבל פני השכינה: **צאמהות**. נשותיהם שטבלו דמפרש לקמן [ע"צ] דאם לא טבלו צמה נכנסו תחת כנפי שכינה: **משאי אפשר**. אמהות אי אפשר למוול: **אלא מן החולין**. ולא מדמי מעשר שני דלכתי מעשר שני לא הוה: **אין צא אלא מן החולין**. למעוטי מדמי מעשר שני: ה"ג צמנחות צתהודה (דף פג. א) **ל"ל רבי עקיבא ובי דנין אפשר כו'**. ומאן דגרסינן רבי יהושע קשיא האמר רבי יהושע דנין מאמהות: **משאי אפשר**. מפסח מצרים דהאי דלא צא מן המעשר דאי אפשר הוא דלכתי מעשר לא הוה:

העבד שטבל בפני רבו שיצא בן חורין ומעשה בבלוריא הגיורת שטבלו שפוחיתו בפני ומקצתן לאחריה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו את שטבלו בפני בנות חורין ואת [שטבלו] לאחריה משועבדים ואעפ"כ משמשות אותה עד יום מיתה: **אמר** שמואל וצריך לתקפו במים פירוש שיראה שלשום עבדות טובלין ולא לשום בן תורין והרב ד"ל פירש כדי שתעלה לו טבילה ומסתברא (בפ"ק) כפר"ש ו"ל אי"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול דוקא מילה והדר טבילה אבל איפכא לא. וצריך לטבול (עד) אחר המילה וכן נעשה מעשה בלוגיל כפי אבא מארי וחבריו ד"ל שהצריכיהו טבילה לאחר המילה. ונציא חור שצא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילתי אותו ומה בכך דביר ר"י וי' יוסי אמר אין מטבילין. ומסקנא בואו פליגי דר"י סבר בחד מיניהו צמי או מילה או טבילה ור' יוסי תרתי בעי. והלכתא כר' יוסי דתרתו בעי. ושפעי' מהא דגר שנגטינן כשהוא מהול צריך להסיק ממנו דם ברית

החולין ליבמתו פרק רביעי יבמות

מו.

הקדוש חמץ ושחרור. מפורש צהשולא (גיטין דף מ:): **כי נפקי צריבי גיטא דחירותא או לא**. מספקא ליה אי דינא דמלכותא דינא (א) או לא ועצ"ג דלא קני גופיה הכא קני או דלמא הכא נמי לא קני אלא למעשה ידיו וצנכריותן מיירי אם היו צאין להסגיר:

רבי יוחנן באידך לישנא ס"ל. אומר ר"ם דכולהו מודו דכשנאכל כמות שהוא חי דלין צו משום צישולי עובדי כוכבים דלמר צאין מעמידין (ע"ז דף לח). דליכא צינייהו דגיס קטנים ארזי ודייסקא היינו דברים שאין עולים על שלחן מלכים ואין נאכלים כמות שהן חיים ולא נקט כמה דברים הנאכלים כשהן חיות ועולים על שלחן מלכים כמו פירות וגצינה וכיוצא בהן והא דאסר רבי יוחנן התם צילה אע"ג דלאוי לגומעה מיה אין זו אכילה חשובה דהכי נמי צשר מליח מותר לטלטלו צצנת (שבת קכח). דחוי לאכילה ואפ"ה יש צו משום צישולי עובדי כוכבים: **אמר ליה ר' עקיבא וכי דנין אפשר מאשי**

עובד כוכבים לא קני ליה לישראל למעשה ידיו ויהכתיב ² או לעקר משפחת גר ואמר מר ⁷ משפחת גר זה העובד כוכבים אלא לאו לגופיה וקאמר רחמנא אתם קונין מהם אפילו גופיה ⁶ פרך רב אחא אימא בכספא ובטבילה קשיא אמר שמואל יוצריך לחקפו במים ⁸ כי האי דמנימין עבדיה דרב אשי בעא לאטבולי מסריה ניהלייהו לרבינא ולרב אחא ברי' דרבא אמר להו חזו דמינייכו ¹ קבעית ליה רמו ליה ¹¹ ארויסא בצואריה ארפו ליה וצמצמו ליה ארפו ליה כי היכי דלא להוי חציצה צמצמו ליה כי היכי דלא לקדים ולימא (א) להו לשם בן חורין אני טובל בהדי דדלי רישיה ממיא אנהו ליה זולמא דמינא ארישיה ואמרו ליה זיל אמטי לבי מוך א"ל רב פפא דרבא חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי לאנישי לכרגייהו ומשעבדי בהו ¹² כי נפקי צריבי גיטא דחירותא או לא ¹³ א"ל א"ל איכו שכיבי לא אמרי לכו הא מילתא ¹⁴ הכי א"ר ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהיב כרגא ¹⁵ ר' חייא בר אבא איקלע לגבלא חזא בנות ישראל דמערבן מגרים שמלו ולא טבלו וחזא חמרא דישראל דמוצי עובדי כוכבים ושתו ישראל וחזא תורמוסין דשלקי עובדי כוכבים ואכלי ישראל ולא אמר להו ולא מירי אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל צא והכרז על בניהם שהם ממזרים ועל יינם משום יין נסך ועל תורמוסן משום בישולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה על בניהם שהם ממזרים ר' יוחנן למעמיה דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ילעולם אין גר עד שימול ויטבול וכיון דלא טביל עובד כוכבים הוא אמר רבא בר בר חנה א"ר יוחנן עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר יועל יינם משום יין נסך משום ¹⁶ לך אמרין גזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ועל תורמוסן משום בשולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה הא בני תורה שרי ¹⁷ והאמר רב שמואל בר רב יצחק משמ' דרב ככל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי עובדי כוכבים והא תורמוס אינו נאכל כמות שהוא חי ויש בו משום בשולי עובדי כוכבים ר' יוחנן באידך לישנא סבירא ליה דאמר רב שמואל בר רב יצחק משמ' דרב ככל שאין עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין בו משום בשולי עובדי כוכבים וטעמא דאינן בני תורה הא בני תורה שרי ת"ר גר שמל ולא טבל ר"א אומר הרי זה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו ולא מל ר' יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו וחכמים אומרים טבל ולא מל מל ולא טבל יאין גר עד שימול ויטבול ורבי יהושע נמי גילף מאבות ור"א נמי גילף מאמהות וכי תימא אין דנין אפשר מושאי אפשר והתניא ¹⁸ ר"א אומר ¹⁹ מנין לפסח דורות שאין בא אלא מן החולין נאמר פסח במצרים ונאמר פסח בדורות מה פסח האמור במצרים אין בא אלא מן החולין אף פסח האמור לדורות אין בא אלא מן החולין א"ל ר' עקיבא ²⁰ וכי דנין אפשר מושאי אפשר א"ל אע"פ שאי אפשר ראייה גדולה היא ונלמד הימנה אלא בטבל

ואסור עליהן שלא חללו בצשולי עובדי כוכבים: ועל יינם משום יין נסך. דאע"ג דלא נגעי אלא כחו צעלמא הוא אסור משום לך לך אמרינן לזירא כו': תורמוס אינו עולה על שלחן מלכים: **צאטוטינו שמלו**. צימי משה כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל התורה ולקבל פני השכינה: **צאמהות**. נשותיהם שטבלו דמפרש לקמן [ע"צ] דאם לא טבלו צמה נכנסו תחת כנפי שכינה: **משאי אפשר**. אמהות אי אפשר למוול: **אלא מן החולין**. ולא מדמי מעשר שני דלכתי מעשר שני לא הוה: **אין צא אלא מן החולין**. למעוטי מדמי מעשר שני: ה"ג צמנחות צתהודה (דף פג. א) **ל"ל רבי עקיבא ובי דנין אפשר כו'**. ומאן דגרסינן רבי יהושע קשיא האמר רבי יהושע דנין מאמהות: **משאי אפשר**. מפסח מצרים דהאי דלא צא מן המעשר דאי אפשר הוא דלכתי מעשר לא הוה:

העבד שטבל בפני רבו שיצא בן חורין ומעשה בבלוריא הגיורת שטבלו שפוחיתו בפני ומקצתן לאחריה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו את שטבלו בפני בנות חורין ואת [שטבלו] לאחריה משועבדים ואעפ"כ משמשות אותה עד יום מיתה: **אמר** שמואל וצריך לתקפו במים פירוש שיראה שלשום עבדות טובלין ולא לשום בן תורין והרב ד"ל פירש כדי שתעלה לו טבילה ומסתברא (בפ"ק) כפר"ש ו"ל אי"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול דוקא מילה והדר טבילה אבל איפכא לא. וצריך לטבול (עד) אחר המילה וכן נעשה מעשה בלוגיל כפי אבא מארי וחבריו ד"ל שהצריכיהו טבילה לאחר המילה. ונציא חור שצא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילתי אותו ומה בכך דביר ר"י וי' יוסי אמר אין מטבילין. ומסקנא בואו פליגי דר"י סבר בחד מיניהו צמי או מילה או טבילה ור' יוסי תרתי בעי. והלכתא כר' יוסי דתרתו בעי. ושפעי' מהא דגר שנגטינן כשהוא מהול צריך להסיק ממנו דם ברית

עין משפט ונר מצוה

ק"ב א מ"י פ"ז מהל' ערכין ה"ל ד ופ"ח מהלכות מלוה וזה ה"ל ו' וסוגמ עשין ד' טוש"ע ח"מ סימן קח סעיף ז:

ק"ד ב מ"י פ"ח מהל' עבדים הלכה טז סוגמ עשין פז טוש"ע שם סעיף ו טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף סח:

ק"ט ג מ"י פ"ח מהל' עבדים ה"ל כ"א: ק"פז ד מ"י שם ה"ל יט ומ"י פ"ח מהל' אסורי ביאה מהל' יא:

ק"י ה טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף ט:

ק"י ו מ"י פ"ח מהל' עבדים הלכה ג סוגמ עשין גז:

ק"כ ז ח מ"י פ"ח מהל' אסורי ביאה ה"ל יא טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף ט:

ק"כ ט מ"י פ"ח מהל' גילה ה"ל טז ופ"ח מהל' עבדים ה"ל ח סוגמ עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסנ סעי' יא:

ק"בא י מ"י פ"ג מהל' אסורי ביאה ה"ל ו סוגמ לאוין קנא: ק"בב ב מ"י פ"ח מהל' מאלכות אסורות ה"ל ג סוגמ לאוין קנמ טוש"ע י"ד סי' קג סעיף א: ק"בג ל מ מ"י פ"ח מהל' מאלכות אסורות הלכה יד סוגמ לאוין קנמ טוש"ע י"ד סימן ק"א: ג נמ"י פ"ג מהל' אסורי ביאה ה"ו סוגמ ל"ח קנא טוש"ע י"ד סימן רסח): ק"בד ס מ"י פט"ו מהל' מעשה הקצנות הלכה טו:

תורה אור השלם

1. וגם מבני התושבים הגרים עמכם מזהם תקנו וגומשפוחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם והיו לכם לאחיות

ורקא כה מה

2. וכי תשיג יד גר ותושב עמך וקך אחיך עמו וגמבר מן תושב עמך או לעקר משפחת גר: ורקא כה מז

לעזי רש"י

קביסטריי [קבישטריי"א]. אסור (חלק מהרחמה, שבו המוט בצווארה). אישקריי"ן. קופסה (בעיקר לחכשיטים).

תוס' חד מקמאי

תניא מעשה בבלוריא הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו קנו עצמן בן חורין ואסיק רבא בפניה בין כהמרים בין במפורש לאחריה במפורש אין בסתם לא ופירוש לפניה הוא קודם שנגטיירה לאחריה לאחר לגר הגיורת והרב אלפס לא גרסי לאחריה אלא שלא בפניה במפרש אין בסתם לא פירוש בפניה כיון שראתה ושתקה בין בסתם בין במפורש. שלא בפניה שלא ראתה כדטבילה במפרש אין בסתם לא וגירסת מבילתא מסייע ל' לרב ד"ל דגרסי התם בפ' בא אל פתיה ר' נתן אמר מה ת"יל המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו להביא את

העבד שטבל בפני רבו שיצא בן חורין ומעשה בבלוריא הגיורת שטבלו שפוחיתו בפני ומקצתן לאחריה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו את שטבלו בפני בנות חורין ואת [שטבלו] לאחריה משועבדים ואעפ"כ משמשות אותה עד יום מיתה: **אמר** שמואל וצריך לתקפו במים פירוש שיראה שלשום עבדות טובלין ולא לשום בן תורין והרב ד"ל פירש כדי שתעלה לו טבילה ומסתברא (בפ"ק) כפר"ש ו"ל אי"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול דוקא מילה והדר טבילה אבל איפכא לא. וצריך לטבול (עד) אחר המילה וכן נעשה מעשה בלוגיל כפי אבא מארי וחבריו ד"ל שהצריכיהו טבילה לאחר המילה. ונציא חור שצא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילתי אותו ומה בכך דביר ר"י וי' יוסי אמר אין מטבילין. ומסקנא בואו פליגי דר"י סבר בחד מיניהו צמי או מילה או טבילה ור' יוסי תרתי בעי. והלכתא כר' יוסי דתרתו בעי. ושפעי' מהא דגר שנגטינן כשהוא מהול צריך להסיק ממנו דם ברית

^[1] נראה ד"ל וגירסת מילתא מסיע לפי רש"י ז"ל